

Innhold

Forord	5
Forord til 2. utgave	6
Forkortelser	15
Kapittel 1	
Innledning	17
1.1 Erstatning og andre former for økonomisk kompensasjon	17
1.2 Erstatning i og utenfor kontraktsforhold	18
1.3 Erstatningsrettens formål og virkninger	21
1.4 Erstatningsrettens utvikling	24
1.4.1 Eldre tiders erstatningsrett og Norske Lov	24
1.4.2 Culparegelens utvikling i litteratur og rettspraksis	27
1.4.3 Domstolenes rolle i rettsutviklingen	28
1.5 Erstatningsrettens kilder	29
Kapittel 2	
Erstatningsrettens internasjonalisering	33
2.1 Innledning	33
2.2 Internasjonale menneskerettigheter	34
2.3 EØS-rettens innflytelse på erstatningsrettens område	39
2.3.1 Generelle prinsipper	39
2.3.2 Erstatningsansvar ved brudd på EØS-avtalens hoveddel	42
2.3.3 Erstatningsansvar ved brudd på bestemmelser i forordninger	44
2.3.4 Erstatningsansvar ved brudd på bestemmelser i direktiver	45
2.4 Mot en felleseuropeisk alminnelig erstatningsrett?	48
Kapittel 3	
Erstatningsrettslig relevant skade	52
3.1 Økonomisk og ikke-økonomisk skade	52
3.2 Erstatningsrettslig vern (interessevern)	53
3.2.1 Generelle utgangspunkter	53
3.2.2 Tredjepartsskade og ren formueskade	57
3.2.3 Nærmere om informasjonsansvaret	62
3.2.4 Tredjepartsvirkninger av personskade	71
3.2.5 Ideelle interesser	73

Kapittel 4

Det alminnelige culpaansvaret	77
4.1 Innledning	77
4.2 Karakterisering av culpanormen	77
4.3 Legislative betraktninger: Fortidslevning eller en regel med livets rett?	81
4.4 Den objektive bedømmelsen av handlingen	83
4.4.1 Innledning	83
4.4.2 Atferdsnormer utenfor erstatningsretten	85
a) Innledning	85
b) Generelle forutsetninger for relevans	86
c) Normen må være anvendelig på forholdet	89
d) Den skadde interessen må være vernet av normen	91
e) Normen må kunne påberopes av skadelidte	94
f) Vektspørsmålet	96
g) Ansvarsbefriende omstendigheter	98
h) «Sensur» av atferdsnormer	99
4.4.3 Etablert praksis og festnede oppfatninger	99
4.4.4 Konkret fastlegging av culpanormen	104
a) Skadeevnens betydning	104
b) Skadeevnen må veies mot andre faktorer	108
c) Muligheten til å avverge skaden	110
d) Den skadegjørende handlingens nytteverdi	115
e) Aktsomhetskravets relativitet	116
4.4.5 Nødverge	120
4.5 Unnlatelser	121
4.5.1 Innledning	121
4.5.2 Problemet rene unnlatelser	123
4.5.3 Plikt til å vareta andres interesser	124
4.5.4 Det offentliges ansvar for tjenestemenns unnlatelser	130
4.6 Culpanormen ved rene formueskader	135
4.6.1 Innledning	135
a) Problemstillingen	135
b) Særtrekk ved culpavurderingen ved rene formueskader ..	136
c) Tre kategorier	137
4.6.2 Typetilfelle	139
a) Profesjonsansvaret	139
b) Styreansvaret mv.	147
c) Offentligrettslige forhold	154
4.7 Medvirkningsansvar	156
4.8 De subjektive elementene i culpanormen	159
4.8.1 Innledning	159
4.8.2 Forsett	160
4.8.3 Grov uaktsomhet	162

4.8.4	Alminnelig uaktsomhet	165
a)	Uvitenhet og uriktige forestillinger om faktiske forhold	165
b)	Uvitenhet og uriktige forestillinger om rettsregler	167
c)	Skadevolders individuelle forutsetninger	169

Kapittel 5

Ulovfestet objektivt ansvar		174
5.1	Innledning	174
5.2	Utviklingen av det ulovfestede objektive ansvaret	175
5.3	Ansvarsgrunnlagets virkeområde og karakter	179
5.4	Ansvarsvilkårene	182
5.4.1	Ekstraordinær risiko	182
a)	Innledning	182
b)	Begrepet ‘skadeevne’	185
c)	Sannsynligheten for at skade vil inntre	188
d)	De mulige skaders omfang	190
e)	«Dagliglivets risiko»	192
f)	Uvanlig risiko	196
g)	Må risikoen ha vært uventet?	198
5.4.2	Typisk risiko	201
5.4.3	Stadig risiko	205
5.4.4	Tilknytning til risikoen	208
5.5	Helhetsvurderingen	212
5.5.1	Innledning	212
5.5.2	Interessehensynet	217
5.5.3	Pulveriseringshensynet	220
5.5.4	Prevensjonshensynet	221
5.5.5	Hensynet til konkret rimelighet	222
5.5.6	Teknisk svikt, uforsvarlig ordning	223

Kapittel 6

Ansvar for andres skadeforvoldelse		229
6.1	Innledning	229
6.2	Arbeidsgiveransvaret	230
6.2.1	Oversikt	230
6.2.2	Bakgrunn	231
6.2.3	Arbeidstakerbegrepet	234
6.2.4	Skyldkravet	241
6.2.5	Tilknytning til arbeidsforholdet	242
a)	Innledning	242
b)	Under utføring av arbeid eller verv	243
c)	Upåregnelig skadeforvoldelse	244

6.2.6	Det offentliges arbeidsgiveransvar	253
	a) Ressursmangel.	253
	b) Kontroll- og servicevirksomhet.	257
	c) Det offentliges informasjonsansvar.	267
6.3	«Non-delegable duties» – ansvar for selvstendige oppdragstakers skadeforvoldelse.	271
6.4	Organansvaret.	274
6.5	Ansvar for offentlig myndighetsutøvelse.	278
6.5.1	Innledning	278
6.5.2	Ansvar for grunnlovsstridige lovvedtak	279
6.5.3	Ansvar for rettsstridige forvaltningsvedtak.	280
6.5.4	Ansvar ved manglende eller uriktig gjennomføring av EØS-avtalen.	285
6.5.5	Ansvar for enkeltvedtak og andre myndighetshandlinger i strid med EØS-retten.	291
6.5.6	Ansvaret ved brudd på Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK).	297

Kapittel 7

Særlige ansvarsordninger	300
7.1 Motorvognansvaret	300
7.1.1 Oversikt	300
7.1.2 Direktivene om motorvognforsikring	302
7.1.3 Hovedregelen om ansvar	307
7.1.4 Avgrensning mot skader som faller utenfor loven	312
7.1.5 Begrensninger knyttet til skadeobjektet	318
7.1.6 Skadelidtes medvirkning	319
a) Oversikt – forholdet til EØS-retten.	319
b) Den generelle medvirkningsregelen i bal. § 7 første ledd	320
c) Skade voldt av stillestående motorvogn	325
d) Skade i tilknytning til bilbrukstyveri, lovbrudd, rusmiddelpåvirkning mv.	325
7.1.7 Kollisjon mellom motorvogner	328
7.1.8 Motorvogner som ikke er forsikret, ukjente motorvogner . . .	330
7.1.9 Regress.	330
7.2 Produktansvaret	331
7.2.1 Innledning	331
7.2.2 Produktansvarsdirektivet	332
7.2.3 Produktansvarslovens virkeområde.	336
a) Skaden må være voldt av produkt som er satt i omsetning som ledd i økonomisk virksomhet	336
b) Produktansvarslovens skadebegrep.	339
c) Produktansvarslovens geografiske virkeområde.	340

7.2.4	Ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng	341
	a) Generelt om sikkerhetsstandarder	341
	b) Betydningen av offentlige produktnormer	345
	c) Utviklingsskader	345
	d) Tidspunktet for vurderingen; senere inntrådte forhold	346
7.2.5	Forholdet til andre ansvarsgrunnlag	347
7.2.6	Ansvarssubjektet	349
7.3	Legemiddelansvaret	350
	7.3.1 Innledning	350
	7.3.2 Legemiddelansvarets virkeområde	352
	7.3.3 Ansvarsgrunnlaget	354
	7.3.4 Krav om årsakssammenheng og tapsutmåling	357
7.4	Ansvaret for pasientskader	358
	7.4.1 Innledning	358
	7.4.2 Pasientskadelovens område	359
	7.4.3 Dekningsmessige skader	363
	7.4.4 Ansvarsgrunnlaget	363
	7.4.5 Betydningen av informert samtykke	368
	7.4.6 Uoppklarte årsaksforhold	370
	7.4.7 Retten til erstatning	370
	7.4.8 Erstatningens omfang	371
	7.4.9 Behandlingen av krav om pasientskadeerstatning	371
7.5	Ansvaret for yrkesskader	372
	7.5.1 Innledning	372
	7.5.2 Yrkesskadeforsikringens område og hovedtrekk	373
	7.5.3 Skade som skyldes arbeidsulykke	375
	7.5.4 Skade og sykdom som likestilles med yrkesskade	379
	7.5.5 Annen skade og sykdom	380
	7.5.6 Reformbehov	381

Kapittel 8

Årsakssammenheng	384	
8.1 Innledning	384	
8.2 Årsakskravets rettslige innhold	388	
8.3 Nærmere om betingelseslæren	391	
8.4 Kritikken av betingelseslæren	393	
	8.4.1 Nils Nygaards realiseringslære	393
	8.4.2 Mårten Schultz og Richard W. Wrights NESS-teori	394
	8.4.3 von Bars kritikk	397
8.5 Typetilfelle	399	
	8.5.1 Samvirkende årsaksfaktorer	400
	8.5.2 Overtallige årsaksfaktorer	400
	8.5.3 Konkurrerende samtidige årsaksfaktorer	401
	8.5.4 Konkurrerende suksessive årsaksfaktorer	403

8.5.5	Alternative årsaker	408
8.5.6	Skadelidtes medvirkning	412
8.5.7	Disponeringstap	414
8.5.8	Kostnader ved preventive og avbøtende tiltak	414
	a) Innledning	414
	b) Utgifter til forebyggende tiltak	415
	c) Utgifter til avbøtende tiltak	418
8.5.9	Skadelidtes sårbarhet	421
8.5.10	Fellesforetak og medvirkning til skadeforvoldelse	426
8.6	Bevisbyrden for årsakssammenheng	429
 Kapittel 9		
Rettslig avgrensning av ansvaret		435
9.1	Innledning	435
9.2	Hovedårsakslæren	436
9.3	Uvesentlighetslæren	437
9.4	Fordelingsprinsippet – medvirkning og regress	440
 Kapittel 10		
Adekvanslæren		442
10.1	Innledning	442
10.2	Generelt om adekvanskrevet	444
10.3	Den alminnelige adekvansvurderingen	447
	10.3.1 Vurderingstemaet	447
	10.3.2 Graden av påregnelighet	452
	10.3.3 Skadelidtes sårbarhet – prinsippet om at skadelidte «må tas som han er»	453
	a) Generelt om prinsippets innhold og karakter. Fysisk og psykologisk sårbarhet	453
	b) Økonomisk sårbarhet	457
	10.3.4 Fjern og avledet skade	460
	10.3.5 Tilfeldig skade	461
	10.3.6 Ekstraordinært store tap	462
	10.3.7 Betydningen av forsikringsdekning	464
	10.3.8 Graden av skyld	465
10.4	Adekvanskrevet i enkelte typesituasjoner	467
	10.4.1 Psykisk skade	467
	10.4.2 Tredjepartsskade og ren formueskade	473
	10.4.3 Erstatning i selskapsforhold	476
 Kapittel 11		
Skadelidtes forhold		484
11.1	Innledning	484
11.2	Manglende årsakssammenheng	485

11.3	Betydning for om det foreligger ansvarsgrunnlag	486
11.4	Adekvansgrensen blir brutt.	488
11.5	Ansvarsfraskrivelser og samtykke	488
11.6	Aksept av risiko	492
11.6.1	Innledning.	492
11.6.2	Aksept av yrkesrisiko.	496
11.6.3	Idretts- og fritidsskader	499
11.6.4	Den konkrete vurderingen	504
11.7	Medvirkning etter skadeserstatningslovens § 5-1	509
11.7.1	Innledning.	509
11.7.2	Vilkårene for nedsettelse av ansvaret.	511
	a) Årsakskravet.	511
	b) Skyldkravet.	513
11.7.3	Objektivt medvirkningsansvar	517
11.7.4	Skadelidtes tapsbegrensningsplikt	518
11.7.5	Vurderingen av om skadelidte bør bære tapet eller en del av det.	522
11.8	Særregler om medvirkning	528
11.9	Passiv identifikasjon	529
11.9.1	Innledning.	529
11.9.2	Rettsutviklingen	530
11.9.3	Alminnelige vilkår for passiv identifikasjon	532
11.9.4	Etterlattes stilling	534
11.9.5	Spørsmålet om passiv identifikasjon mellom nærstående	537
11.10	Objektiv egenrisiko	538

Kapittel 12

Erstatningsutmålingen	540
12.1 Skade og erstatningskrav – utgangspunkter	540
12.1.1 Erstatningskravets karakter	540
12.1.2 Hensynene bak normene for tapsutmåling.	541
12.1.3 Skadelidte kan kreve full erstatning – differanselæren	546
12.1.4 Erstatningsrettslig relevant skade.	547
12.1.5 Økonomisk og ikke-økonomisk skade.	549
12.1.6 Det er den individuelle interessen som skal erstattes.	553
12.1.7 Skaden skal erstattes bare én gang.	554
12.2 EØS-rettens betydning for erstatningsutmålingen	555
12.3 Fastsettelsen av skadens størrelse – alminnelige prinsipper.	558
12.3.1 Engangserstatning	558
12.3.2 Verdsettelsesprinsipper.	560
a) Generelle prinsipper.	560
b) Erstatningsutmålingen ved personskade	565

12.3.3	Fradrag for fordeler	567
a)	Innledning	567
b)	Fradrag etter skl. § 3-1 tredje ledd.	568
c)	Læren om compensatio lucri cum damno	570
12.4	Standardisert erstatning til barn	575
12.5	Forsørgertapserstatning	577
12.6	Ménerstatning.	580
12.7	Oppreisning	582
12.8	Lemping	586
12.8.1	Innledning	586
12.8.2	Den alminnelige lempingsregelen.	587
12.8.3	Særlige lempingsregler	590
 Kapittel 13		
Erstatningskravet		592
13.1	Retten til erstatning	592
13.2	Ansvarssubjektene	594
13.2.1	Generelt om ansvarsplasseringen	594
13.2.2	Solidaransvar	596
13.3	Regress	597
13.3.1	Innledning	597
13.3.2	Regresskrav ved skade voldt av flere	597
13.3.3	Regresskrav fra annen enn medskadevolder	599
13.4	Foreldelse	602
13.4.1	Innledning	602
13.4.2	Kunnskapskravet	603
13.4.3	Kontraktbaserte erstatningskrav.	605
13.4.4	Særregler	606
13.4.5	Fristavbrudd og forlengelse.	607
13.5	Rettsforfølgning av erstatningskrav	608
13.5.1	Innledning	608
13.5.2	Tilknytning til kravet.	608
13.5.3	Verneting	609
13.5.4	Særskilt behandling av erstatningsplikt og ansvarsvilkår.	610
13.5.5	Rettskraft, etteroppgjør og avtalerevisjon	612
 Litteratur som det er vist til i kortform		
		619
 Lovregister		
		622
 Doms- og avgjørelsesregister		
		631
 Stikkordregister		
		649